

تحلیلی بر توسعه ی گردشگری مذهبی روستاهای شهرستان مشهد

حمید شایان¹، حمیده محمودی^{1*2}

¹ دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد.
² دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه فردوسی مشهد.

Shayan34@um.ac.ir
Ha.ma2007@yahoo.com

چکیده

گردشگری مذهبی یکی از اشکال عمده ی گردشگری است که شامل دیدار از اماکن مذهبی و انجام فرایض دینی و مذهبی است. در ایران اماکن مقدس و بقاع متبرکه بسیاری وجود دارند که برخی آنها در نقاط روستایی واقع شده اند و مورد احترام ساکنان هستند. این اماکن به مثابه کانونهای زیارتی، در سطح محلی و ناحیه ای گردشگر می پذیرند و در نتیجه به کمک این اماکن و با برنامه ریزی، سرمایه گذاری و ایجاد زیرساخت های لازم می توان باعث توسعه ی گردشگری مذهبی شد. هر مکان و فضای جغرافیایی به منظور رشد و تعالی به برنامه ریزی توسعه نیاز دارد بقاع متبرکه موجود در روستاهای شهرستان مشهد خارج از این مقوله نبوده و با توجه به اهمیت مذهبی که دارند، نیاز مبرمی به برنامه ریزی توسعه دارند. روش تحقیق بکار گرفته شده توصیفی-تحلیلی است و جامعه آماری تحقیق با توجه به محدوده مورد مطالعه شامل 11 بقعه از 14 بقعه که در روستاهای شهرستان واقع شده اند. جمع آوری اطلاعات اسنادی با استفاده از نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن و استفاده از اطلاعات اخذ شده از اداره های سازمان اوقاف و امور خیریه خراسان رضوی بوده است، جهت تجزیه و تحلیل داده ها در نرم افزار SPSS از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده شده و همچنین برای نمایش توزیع فضایی روستاهای که بقاع متبرکه در آنها واقع اند روی نقشه از نرم افزار GIS استفاده گردیده است. نتایج تحقیق بیانگر این است که میزان همبستگی بین امکانات بقاع متبرکه با تعداد زائران و درآمد بقاع به ترتیب 0.667 با میزان معناداری 0.015، 0.709 با میزان معناداری 0.025 می باشد که معنادار می باشد و قابلیت تعمیم دارد و همچنین رابطه موجود بین تعداد زائران با امکانات بقاع و درآمدشان رابطه ای مستقیم می باشد و چون میزان معناداری بدست آمده از این رابطه که برابر با 0.025 و 0.003 می باشد کمتر از میزان معناداری 0.05 می باشد این رابطه نیز معنادار و قابل تعمیم می باشد.

واژه های کلیدی: توسعه، گردشگری مذهبی، بقاع متبرکه، روستا، شهرستان مشهد

1- تعریف مسأله

گردشگری مذهبی یکی از اشکال عمده ی گردشگری است که شامل دیدار از اماکن مذهبی و انجام فرایض دینی و مذهبی است (حیدری چپانه، 1387: 85). این نوع گردشگری، یکی از قدیمی ترین و پررونق ترین گردشگری های گذشته و حال حاضر در سراسر جهان است که ریشه در باورها و اعتقادات دینی _ مذهبی دارد، به مفهوم تخصصی خود فراتر از وابستگی به زمان و اوقات فراغت، عامل مهم جغرافیای انسانی در شکل گیری مسافرت، ایجاد تمرکز و چشم انداز فرهنگی است (بدری و طیبی، 1391: 155). مردم به دلایل و انگیزه های مختلف به گردش و مسافرت می روند. در این میان انگیزه های مذهبی یکی از قدیمی ترین و پررونق ترین گردش ها در سراسر جهان است (نهادندی و نعمتی، 1389: 146). در واقع گردشگران مذهبی، گردشگرانی فرهنگی هستند که برای زیارت اماکن، آثار، یادمانهای مذهبی، انجام اعمال مذهبی و دینی، ترویج و آموزش و گذران اوقات فراغت در مکانها و مراکز مذهبی جهان سفر می کنند با این وجود امروز گردشگری مذهبی با همه ی اجزاء و گونه های مختلف آن، به سبب ویژگی های ساختاری و کارکردی خاص توانسته خود را در متن گردشگران جهانی جای دهد، به طوریکه حوزه نفوذ آن سراسر جهان را فرا گرفته است (تقوایی و همکاران، 1388: 42).

استان خراسان رضوی به یمن وجود پربرکت بارگاه ملکوتی امام رضا (ع) همواره میزبان خیل عظیمی از دوستداران آن حضرت از ایران و سراسر جهان است. شهرستان مشهد هم به دلیل وجود حرم مطهر امام رضا(ع) و بقاع متبرکه فراوان در روستاها و مسیرهای منتهی به شهر مشهد دارای قابلیت زیادی برای توسعه گردشگری مذهبی می باشد.

میزان بهره مندی بقاع متبرکه از امکانات و زیرساخت ها از جمله عناصری است که در رابطه با ساختار گردشگری مذهبی در یک منطقه پر اهمیت است، این عناصر نقش مهمی در قابل استفاده کردن خدمات و امکانات لازم گردشگری مذهبی دارند با توجه به اهمیت صنعت گردشگری در جهان امروز و نقش مکانهای مذهبی در جذب گردشگر و تاثیر آن بر توسعه ی مناطق مختلف، به ویژه آن نواحی که دارای بقاع متبرکه هستند، با نگاه مدیریتی به این مناطق و با برنامه ریزی صحیح می توان شاهد احیای مکانهای این بقاع و در نهایت محیطی مناسب، برای جذب گردشگر مذهبی و رفع پاره ای از مشکلات این نواحی باشیم. کمبودهای اصلی برای امام زاده های پرزائر عبارتند از:

- کیفیت نامناسب آب بهداشتی در بقعه امام زاده یحیی بن زید در روستای میامی
- عدم داشتن امکانات رفاهی در بقعه خواجه اباصلت
- عدم تسطیح شیب زیاد در راه ارتباطی بقعه خواجه مراد
- نداشتن بازار در بقعه عبدالعزیز در روستای دهرسرخ و بقعه خواجه اباصلت

با توجه به موارد مطرح شده سوالات تحقیق بدین صورت ارائه می گردد:

- آیا بین امکانات موجود در بقاع متبرکه با فاصله این بقاع از مشهد، درآمد بقاع و تعداد زائران رابطه معناداری وجود دارد؟
- آیا بین تعداد زائران بقاع متبرکه با فاصله این بقاع از مشهد، درآمد بقاع و امکانات موجود در بقاع متبرکه رابطه معناداری

وجود دارد؟

2- مبانی نظری

گردشگری مذهبی که معمولاً از آن به عنوان گردشگری دین اشاره می شود شکلی از گردشگری است که در آن مردم دین دار (با اعتقاد) به طور انفرادی یا گروهی به دلایل زیارتی، تبلیغات مذهبی یا تفریحی (تحقیقی) سفر می کنند. بدون تردید، یکی از مهم ترین و کهن ترین عوامل و انگیزه های مسافرت انسان باورهای مذهبی و احساسات دینی بوده است. انسان از ابتدای تاریخ مکان هایی را مقدس می دانسته است و به منظور تأمین نیازها و خواسته های روحی، روانی و مادی خود و از ترس بلایای طبیعی و غیر طبیعی که زندگی او را تهدید می کرده، به زیارت و دیدن آن مکان های مقدس می رفته است (یگانگی و باش آفشار، 1391: 5).

در واقع گردشگری مذهبی به قدمت فرهنگ مذهبی است که در فرهنگهای باستانی و جدید مطرح بوده است اگر نگاهی به تاریخ گذشته در زمینه سفرها و گردشهای مذهبی داشته باشیم به سفرها و گردشهای مذهبی چون مراسم مقدس یونانیان باستان به معابد آیلون، رئوس و سفرهای ایرانیان باستان به معبد آناهیتا در کنگاور، سفرهای هندوها به معابد هندویسم، رودخانه گنگ، سفرهای چینی ها به معابد تائویسم و سفرهای اعراب قبل از اسلام به مکه و سفرهای یهودیان به بیت الحم، معبد سلیمان، اورشلیم و... برمی خوریم که هر یک به گونه ای، قدمت و رواج این شکل از گردشگری را در ملل مختلف نشان می دهند (رحمانی، 1389: 3-4).

نکته قابل توجه در این زمینه، این است که گردشگری مذهبی تنها شکل از اشکال گردشگری می باشد که بر موانع آب و هوایی غلبه می نماید. بدین ترتیب با تغییرات فصل و تحولات آب و هوایی مشاهده می شود که تعداد گردشگران مراکز مذهبی دچار تغییر نمی شود (ابراهیم زاده و همکاران، 1389: 116).

اگر چه ادبیات توسعه گردشگری توجه کمتری به گردشگری مذهبی معطوف داشته است، اما با این حال این شکل از گردش تاثیر زیادی بر جوامع انسانی بر جایی نهاده است. زیارت حاصل از گردشگری مذهبی همچنین تغییرات زیادی در حرکات جمعیتی همانند زمینه سازی برای ایجاد تجارت و کسب و کار، تغییرات فرهنگی، همبستگی های سیاسی را سبب شده است. زیارت یکی از پدیده های مذهبی و فرهنگی است که در جوامع انسانی به بهترین شکل شناخته شده است و یکی از مهمترین مشخصه های اصلی مذاهب جهان، بوداییسم، هندویسم، اسلام، یهودیت و مسیحیت است. زیارت یک نوع گردش مذهبی و روحانی است که به واسطه حرکت جمعیت در مکانهای مذهبی به وجود می آید (رحمانی، 1389: 69-70).

در فرهنگ معین بقعه پاره ای زمین ممتاز از زمین حوالی مزار ائمه و بزرگان دین، مدفن متبرک، قطعه زمینی که زیارتگاهی در آن قرار گرفته باشد، است. همچنین، جای مقام، صومعه، خانقاه و همچنین بنا، عمارت خانه و سرای یاد شده و جمع آن بقاع است. بنا بر فرموده ی پیامبر (ص) زمین هایی که قبور سادات و امام زادگان در آن قرار دارد، از زمین های حوالی آن ممتاز و متبرک است و بر همین اساس، به این اماکن مقدسه، بقاع متبرکه گفته می شود (نادعلی پور: 1391: 14-15).

در عرف تشیع مراد از امامزاده، فرزندان یا فرزندان زادگان ائمه اطهار (ع) است و اصطلاحاً از باب ذکر حال و اراده محل، به مدفن و مزار متبرکه آنان و بزرگان سادات، که در سراسر شهرها و روستاهای ایران پراکنده است، اطلاق می گردد (ناری ایبانه: 133). در روستاهای شهرستان های مشهد به دلیل وجود بقاع متبرکه، گردشگری روستایی توسعه پیدا کرده است که توجه به این بقاع متبرکه و توسعه امکانات آنها باعث جذب گردشگر و توسعه گردشگری در این گونه روستاها می گردد.

3- محدوده مورد مطالعه

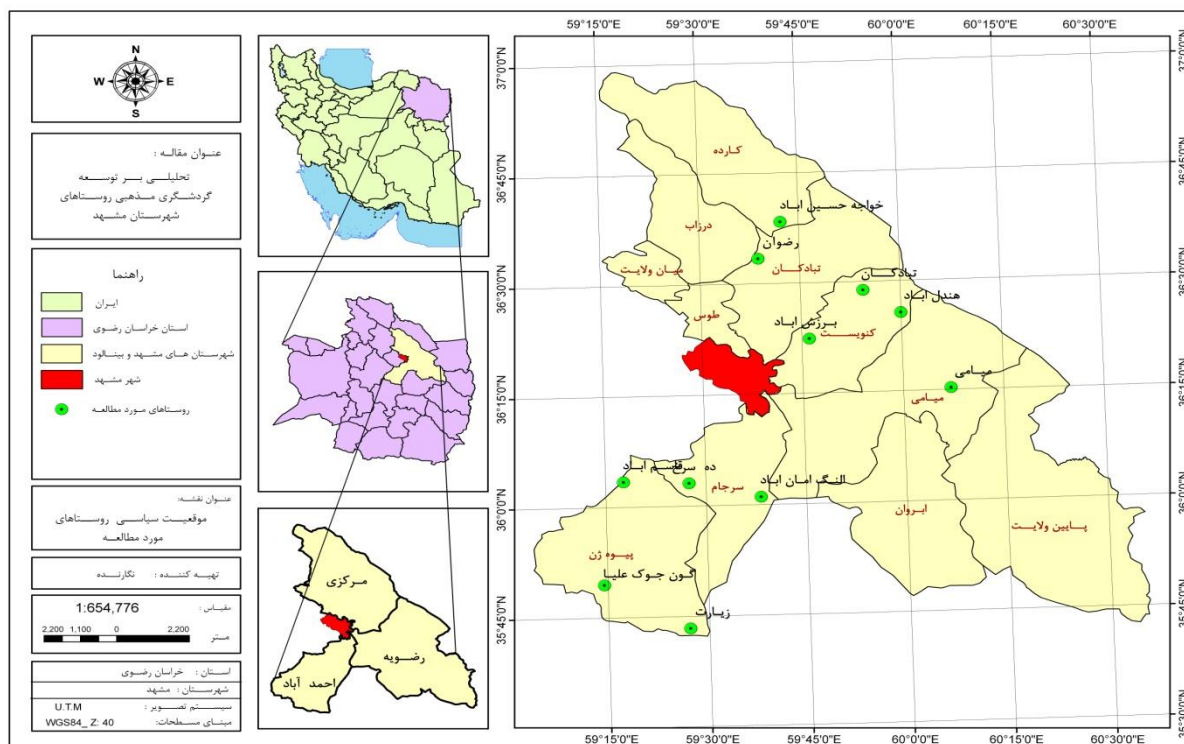
استان خراسان رضوی به واسطه وجود مرقد امام رضا (ع) عمده ترین محور گردشگری مذهبی کشور محسوب می شود. در حال حاضر در این استان 403 بقعه متبرکه وجود دارد که زیر نظر سازمان اوقاف و امور خیریه خراسان رضوی اداره می شوند، از این

تعداد 47 بقعه درسکونتگاههای شهری و 356 بقعه در آبادی های استان (اعم از روستا و مکان) واقعدن (اداره بقاع سازمان اوقاف و امور خیریه خراسان رضوی 1391). تعداد روستاهایی که در شهرستان مشهد دارای بقاع متبرکه می باشند بنا بر آماري که در سرشماری سال 1385 منتشر شده 27 مورد می باشد اما آماري که مورد تایید سازمان اوقاف و امور خیریه استان می باشد این تعداد را به 14 مورد کاهش داده است و این هم به دلیل نداشتن شجره نامه یا سند معتبر می باشد.

روش تحقیق بکار گرفته شده در این پژوهش توصیفی- تحلیلی است و جامعه آماری تحقیق با توجه به محدوده مورد مطالعه شامل 11 بقعه از 14 بقعه که در روستاهای شهرستانهای مشهد واقع شده اند، می باشد .

جمع آوری اطلاعات اسنادی با استفاده از نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن، اطلاعات اخذ شده از امور فرهنگی و فنی سازمان اوقاف و امور خیریه استان خراسان رضوی بوده است، جهت تجزیه و تحلیل داده ها در نرم افزار SPSS از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده گردیده است، لازم به ذکر است که برای گرفتن همبستگی با توجه به مقیاس متغیر ها که فاصله ای و نسبی می باشد باید از همبستگی پیرسون استفاده شود اما به دلیل این که تعداد نمونه ها کمتر از 30 مورد می باشد برای گرفتن همبستگی و رابطه لزوما باید از همبستگی اسپیرمن استفاده شود.

همچنین برای نمایش توزیع فضایی بقاع متبرکه مورد بررسی روی نقشه از نرم افزار GIS استفاده گردیده است. در نقشه شماره 1 می توان موقعیت روستاهایی که بقاع مورد مطالعه در آنها قرار گرفته اند را مشاهده کرد.

نقشه شماره 1: موقعیت روستاهایی که بقاع متبرکه در آنها واقع اند

جدول شماره 1 نام بقاع متبرکه و روستاهایی که این بقاع در آنها واقع شده اند را نشان می دهد که 5 بقعه در بخش احمد آباد و مرکزی و یک بقعه هم در بخش رضویه واقع است.

جدول 1: نام روستاها و بقاع مورد مطالعه

ردیف	بخش	دهستان	روستا	نام بقعه
1	احمدآباد	پیوه زن	قاسم آباد	ابولقاسم صالح
2			گونجوک علیا	امزاده سید جلال
3			زیارت	امام زاده سید نورالله
4		سرجام	ده سرخ	امامزاده سید عبدالعزیز
5			امان آباد	امامزاده اسماعیل
6	مرکزی	تبادکان	رضوان	سید محمد حاتم
7		کارده	خواجه حسین آباد	بی بی صنوبر وسید سبحان ولی
8		کنویست	هندل آباد	عبداله الصالحین
9			برزش آباد	سید عبد... اسحاق
10			تبادکان	امامزادگان تبادکان
11	رضویه	رضویه	میامی	امامزاده یحیی بن زید

ماخذ: امور فرهنگی سازمان اوقاف و امور خیریه خراسان رضوی

4- یافته های تحقیق

در سال 1392 تعداد 3708000 نفر جهت زیارت امامزادگان به روستاهای شهرستان مشهد رفته اند. جدول شماره 2 تعداد گردشگر (زائر) هر بقعه به تفکیک روستا همراه با فاصله از مشهد را نشان می دهد. با توجه به جدول شماره 2 امامزاده یحیی بن زید واقع در روستای میامی دارای بیشترین زائر (3500000 نفر) و بقعه سید محمد حاتم واقع در روستای رضوان کمترین زائر (3000 نفر) را دارا می باشند. در زمینه فاصله بقاع به شهر مشهد نزدیکترین بقعه به مشهد مقدس بقعه سید عبدالله اسحاق در روستای برزش آباد با فاصله 9 کیلومتر و دورترین بقعه، بقعه امام زاده سید نورالله در روستای زیارت با فاصله 92 کیلومتر است.

جدول 2: رتبه بندی فاصله بقاع تا مشهد و تعداد زائران

ردیف	نام بقعه	فاصله	رتبه	تعداد زائر	رتبه
1	ابولقاسم صالح	68	8	6000	5
2	امزاده سید جلال	85	9	3500	7
3	امام زاده سید نورالله	92	10	3500	7
4	امامزاده سید عبدالعزیز	60	7	80000	2
5	امامزاده اسماعیل	25	2	5000	6
6	سید محمد حاتم	30	3	3000	8
7	بی بی صنوبر وسید سبحان ولی	45	5	10000	3
8	عبداله الصالحین	35	4	7000	4
9	سید عبد... اسحاق	9	1	10000	3
10	امامزادگان تبادکان	35	4	80000	2
11	امامزاده یحیی بن زید	55	6	3500000	1

ماخذ: امور فرهنگی سازمان اوقاف و امور خیریه استان خراسان رضوی

با توجه به جدول شماره 3 می توان مشاهده نمود که بیشترین درآمد حاصل از نذورات مربوط به امامزاده یحیی می باشد با درآمد سالانه 25 میلیارد تومان و آن هم به دلیل داشتن تعداد بیشتر زائران هم خارجی هم داخلی و سرمایه گذاری زیاد عرب های(خصوصا کویته ها) است که به زیارت این امامزاده می آیند. کمترین درآمد هم مربوط به بقعه ابوالقاسم صالح می باشد با درآمد 320 هزار تومان که درآمد هر بقعه را به تفکیک و با رتبه هر کدام در جدول شماره 3 می توان مشاهده نمود.

جدول 3: رتبه بندی درآمد حاصل از نذورات بقاع متبرکه

رتبه	درآمد	نام بقعه	ردیف
11	320000	ابولقاسم صالح	1
10	1300000	امزاده سید جلال	2
9	1900000	امام زاده سید نورالله	3
3	25000000	امامزاده سید عبدالعزیز	4
8	3000000	امامزاده اسماعیل	5
6	4500000	سید محمد حاتم	6
4	5000000	بی بی صنوبر وسید سبحان ولی	7
7	4300000	عباداله الصالحین	8
5	4800000	سید عبد... اسحاق	9
2	100000000	امامزادگان تبادکان	10
1	25000000000	امزاده یحیی بن زید	11
(قاسمی، 1391: 11)			

میزان بهره مندی بقاع متبرکه از امکانات و زیرساخت ها از جمله عناصری است که در رابطه با ساختار گردشگری مذهبی در یک بقعه پر اهمیت است، این عناصر نقش مهمی در قابل استفاده کردن خدمات و امکانات لازم گردشگری مذهبی دارند، بنابراین به منظور بررسی میزان بهره مندی بقاع متبرکه از امکانات، می توان از روش کارکردی استفاده کرد. در این روش، به انواع نهاده ها موجود در هر بقعه، با توجه به اهمیت خدمات دهی آنها به زائر، امتیاز داده می شود مبنای امتیاز دهی به هر امکانات با توجه به مجموع آن امکانات در هر بقعه می باشد و در انتهای جدول، امتیاز بقاع از نهاده ها و امکانات محاسبه می شود. بقعه ای که بیشترین امتیاز از نهاده ها و امکانات را کسب کند، رتبه ی 1 و دیگر بقاع نیز به ترتیب امتیاز کسب شده، رتبه بندی می شوند. بر اساس جمع بندی، بقاع متبرکه دارای مجموعه نمرات متفاوتی می شوند که بر مبنای آنها می توان بقاع متبرکه را طبقه بندی و رتبه ی هر یک را تعیین کرد.

جدول 4: رتبه بندی امکانات و نهاده های موجود در بقاع متبرکه روستاهای شهرستان مشهد

رتبه	جمع امتیاز	مجموع امکانات هر بقیه	گاز	تلفن	برق	آب	منبع آب	گورستان	زائر سرا	مجموع درمانی	پارکینگ	کشتارگاه	آشپزخانه	وضوخانه	گنبد	سرویس بهداشتی	تزیینات خانه	رتبه
11	1.2013	3						✓							✓		✓	1
7	6.1086	7			✓	✓		✓					✓	✓	✓	✓		2
4	7.5086	7				✓	✓	✓	✓		✓					✓	✓	3
3	20.049 2	11		✓	✓	✓		✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓	4
10	3.7184	5		✓	✓	✓									✓		✓	5
9	3.8288	6				✓					✓		✓		✓	✓	✓	6
8	5.3308	7			✓			✓	✓				✓		✓	✓	✓	7
6	6.2753	7			✓	✓			✓				✓	✓	✓	✓	✓	8
5	6.6919	7			✓	✓	✓	✓					✓		✓	✓	✓	9
2	31.277 8	13		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓	10
1	66.447 0	15	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
			1	4	8	9	4	7	6	1	5	2	3	8	6	9	1 1	مجموع هر نوع امکانات

ماخذ: امور فنی سازمان اوقاف و امور خیریه استان خراسان رضوی

همانگونه که در جدول شماره 4 مشاهده می شود بقاع امام زاده یحیی بن زید، امامزادگان تبادکان و امام زاده عبدالعزیز رتبه های اول تا سوم را کسب کردند و به لحاظ بهره مندی از امکانات، وضعیت نسبتاً مطلوبی دارند.

جدول شماره 5 با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون به بررسی رابطه بین امکانات بقاع متبرکه به عنوان متغیر وابسته، با فاصله امامزاده ها تا مشهد، درآمد بقاع متبرکه و تعداد گردشگر به عنوان متغیر مستقل می پردازد. بر اساس جدول:

➤ میزان امکانات بقاع متبرکه با درآمد با میزان همبستگی 0.709 و تعداد زائر با میزان همبستگی 0.667 دارای رابطه ای مستقیم با شدتی نسبتاً قوی می باشد به این معنی که هرچه امکانات موجود در بقاع متبرکه افزایش یابد بر تعداد زائران و درآمد بقعه افزوده خواهد شد همچنین با توجه به سطح معناداری به دست آمده برای هر یک از شاخص ها که به ترتیب برابر با 0.015 و 0.025 می باشد و کمتر از میزان معناداری 0.05 می باشد این رابطه معنادار و قابل تعمیم می باشد.

➤ میزان امکانات بقاع متبرکه با فاصله هر کدام از مشهد با میزان همبستگی 0.146 دارای رابطه ای مستقیم با بسیار ضعیف می باشد و با توجه به سطح معناداری به دست آمده که برای این شاخص برابر با 0.669 می باشد و با توجه به اینکه این مقدار بیشتر از میزان معناداری 0.05 می باشد این رابطه معنادار نمی باشد و غیر قابل تعمیم می باشد.

جدول شماره 5: بررسی رابطه بین امکانات بقاع با متغیرهای مستقل تحقیق

امکانات بقاع			متغیر های مورد نظر تحقیق	ردیف
نوع - شدت	Sig. (2-tailed)	Spearman's rho Correlation		
قوی - مستقیم	.015	.709 [*]	درآمد	1
مستقیم - ضعیف	.669	.146	فاصله	2
قوی - مستقیم	.025	.667 [*]	تعداد زائر	3

*. Correlation is significant at the 0.05 level (1-tailed).

جدول شماره 6 با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون به بررسی رابطه بین تعداد گردشگر (زائر) به عنوان متغیر وابسته، با فاصله امامزاده ها تا مشهد، درآمد بقاع متبرکه و امکانات بقاع متبرکه به عنوان متغیر مستقل می پردازد. بر اساس جدول:

➤ میزان تعداد زائر با درآمد با میزان همبستگی 0.667 و امکانات بقاع متبرکه با میزان همبستگی 0.804 دارای رابطه ای مستقیم با شدتی نسبتا قوی و قوی می باشد به این معنی که هرچه بر تعداد زائران افزوده شود بر میزان امکانات و درآمد بقعه افزوده خواهد شد همچنین با توجه به سطح معناداری به دست آمده برای هر یک از شاخص ها که برابر با 0.025 و 0.003 می باشد و کمتر از میزان معناداری 0.05 می باشد این رابطه معنادار و قابل تعمیم می باشد .

➤ و اما رابطه تعداد زائران با فاصله بقاع متبرکه از مشهد با میزان همبستگی -0.128- دارای رابطه ای معکوس با شدتی بسیار ضعیف می باشد و با توجه به سطح معناداری به دست آمده که برای این شاخص برابر با 0.707 می باشد و با توجه به اینکه این مقدار بیشتر از میزان معناداری 0.05 می باشد این رابطه معنادار نمی باشد و غیر قابل تعمیم می باشد.

جدول شماره 6: بررسی رابطه بین تعداد زائر با متغیر های مستقل تحقیق

تعداد زائر			متغیر های مورد نظر تحقیق	ردیف
نوع - شدت	Sig. (2-tailed)	Spearman's rho Correlation		
قوی - مستقیم	.025	.667 [*]	امکانات بقاع	1
قوی - مستقیم	.003	.804 [*]	درآمد	2
مستقیم - ضعیف	.707	-.128	فاصله	3

*. Correlation is significant at the 0.05 level (1-tailed).

5- نتیجه گیری

با توجه به نتیجه ای که از آزمون همبستگی اسپیرمن گرفته شده بین امکانات بقاع متبرکه با تعداد زائران و درآمد بقاع رابطه ای مستقیم وجود دارد به طوری که با افزایش هر کدام دیگری هم افزایش خواهد یافت همچنین با توجه به میزان معناداری به دست آمده که برای متغیر های تعداد زائر و درآمد بقاع به ترتیب برابر با 0.015 و 0.025 می باشد و کمتر از میزان معناداری 0.05 می باشد این رابطه معنادار و قابل تعمیم می باشد. همچنین رابطه موجود بین تعداد زائران با امکانات بقاع و درآمدشان رابطه ای مستقیم می باشد و چون میزان معناداری بدست آمده از این رابطه که برابر با 0.025 و 0.003 می باشد کمتر از میزان معناداری 0.05 می باشد این رابطه نیز معنادار و قابل تعمیم می باشد در مجموع به علت وجود رابطه مستقیم با شدتی نسبتا قوی تا قوی بین متغیرهای تحقیق افزایش یا کاهش در هر متغیر تغییری مستقیم در متغیر دیگر خواهد داشت. راهکارهای زیر پیشنهاد هایی است برای افزایش هر کدام از متغیرهای تحقیق که عبارتند از:

- 1) استفاده از درآمدهای گردشگری منطقه برای بهسازی بقعه ها و ساخت امکانات رفاهی بیشتر در آن ها؛
- 2) تبلیغات مناسب برای شناساندن این جاذبه ها از طریق پوستر، بروشور، نشریه ها، صدا و سیمای ملی و محلی و شناسایی اسناد و شجره نامه های مکان های مقدس برای افزایش تعداد زائران.
- 3) ایجاد تسهیلات خدماتی، رفاهی، پذیرایی، بهداشتی، حمل و نقل، بازرگانی و اقتصادی بقاع متبرکه و ارائه تمهیدات و برنامه ریزی های مدیریت گردشگری در ایجاد بسترهای لازم برای توسعه بقاع متبرکه.
- 4) انجام مطالعات در زمینه نیازمندی های زائرین.
- 5) آموزش نیروهای متخصص و مجرب، متعهد برای جذب، تعامل، تبادل با فرهنگ میهمان
- 6) کنترل و نظارت بر تمام خدمات ارائه شده، برای زائران و گردشگران
- 7) هدایت و حمایت مالی برای جذب سرمایه گذاری محلی و خارجی برای توسعه گردشگری مذهبی.

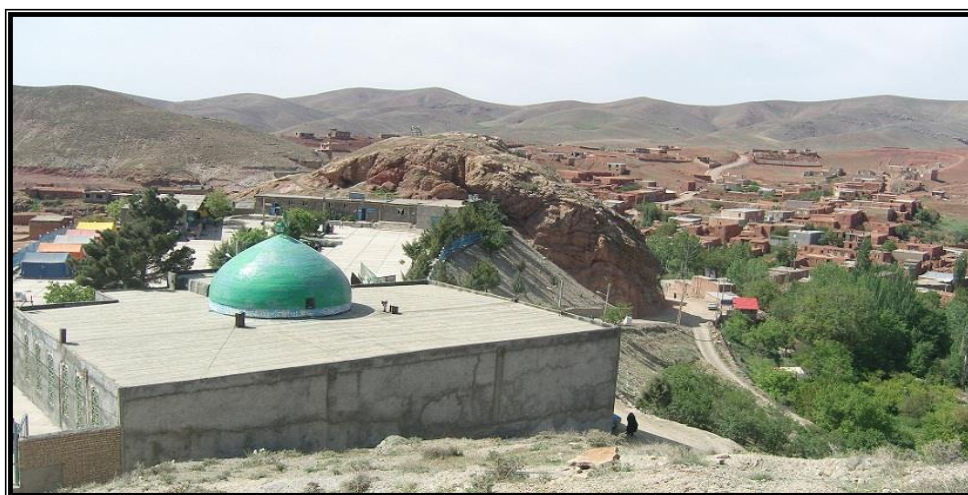

(امامزاده یحیی بن زید در روستای

میامی)

(ضریح امامزاده یحیی بن زید در روستای میامی)

(امامزاده سید عبدالعزیز روستای دهسرخ)

6- منابع

- 1- ابراهیم زاده، عیسی و کاظمی زاد، شمس الله و اسکندری ثانی، محمد (1390)، برنامه ریزی استراتژیک توسعه گردشگری، با تأکید بر گردشگری مذهبی مطالعه موردی شهر قم، پژوهش های جغرافیای انسانی، شماره 76، ص 116
- 2- اداره بقاع سازمان اوقاف و امور خیریه خراسان رضوی .
- 3- امور فرهنگی ناحیه 3 سازمان اوقاف و امور خیریه خراسان رضوی
- 4- امور فنی سازمان اوقاف و امور خیریه خراسان رضوی
- 5- بدری، سیدعلی و طیبی، صدراله (1391)، بررسی عوامل مؤثر بر هزینه های گردشگری مذهبی مطالعه ی موردی: شهر مشهد مقدس، مجله ی برنامه ریزی و توسعه گردشگری، سال اول، شماره ی 1، تابستان 1391، ص 155
- 6- تقوایی، مسعود و موسوی، سیدعلی و غلامی بیمرغ، یونس (1389)؛ تحلیلی بر توسعه گردشگری مذهبی مطالعه موردی : شهرستان نورآباد ممسنی؛ فصلنامه علمی-پژوهشی فضای جغرافیایی سال دهم شماره 31، ص 42
- 7- حیدری چیانه، رحیم (1387). مبانی برنامه ریزی صنعت گردشگری، انتشارات سمت، تهران، ص 85.
- 8- قاسمی، مریم (1391) تحلیلی بر توسعه گردشگری مذهبی شهرستان مشهد، اولین همایش بین المللی گردشگری دینی و توسعه فرهنگ زیارت، آستان قدس رضوی، ص 11
- 9- رحمانی، خلیل (1389)، ارزیابی عملکرد اماکن مذهبی در توسعه روستایی مطالعه موردی: روستاهای اورامان تخت، هجیج، نجار، استاد راهنما دکتر مهدی پورطاهری و استاد مشاور دکتر عبدالرضا رکن الدین افتخاری، تهران، دانشگاه تربیت مدرس.
- 10- سرشماری عمومی نفوس و مسکن 1385.
- 11- نادعلی پور، مریم (1391) «آثار و برکات فرهنگی زیارت بقاع متبرکه» دومین همایش بین المللی گردشگری دینی و توسعه فرهنگ زیارت، سازمان اوقاف و امور خیریه استان گلستان، 14-15.
- 12- ناری ابیانه، علی اکبر «نام و شهرت امام زادگان با نگاهی به منابع تاریخی و جغرافیایی» مجله میراث جاویدان، سال سیزدهم، شماره 53، ص 133.
- 13- نهبانندی، مریم و نعمتی، فاطمه (1389) «تهدیدها و فرصت های گردشگری زیارت در ایران» فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، سال ششم، شماره 20، ص 146.

اولین همایش ملی

نورپسمر و گردشگری سبز در ایران

۱۸ اردیبهشت ۹۳

CIVILICA

انورکل حالت نمازست سمان مودن

انسان مودن

ارزیابان محیط زیست هگمتانه

14- یگانگی، کامران و باش افشار، سحر(1391) ارائه مدل مفهومی از گردشگری مذهبی، اولین همایش بین المللی مدیریت گردشگری و توسعه پایدار، دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت، ص 5

15- www.sid.ir

16- www.magiran.com